

САКРАЛЬНІ СПОРУДИ ВЕЛЬБІВНА, НЕТІШИНА І КРИВИНА: ВІД ЗАСНУВАННЯ ДО СЬОГОДЕННЯ

Анотація

Розглянуто історію сакральних споруд: Церкви Преображення Господнього у с. Вельбівні, Храму святої великомучениці Параскеви у м. Нетішині та Свято-Дмитрівської церкви у с. Кривин.

Ключові слова: церква, храм, сакральні споруди, Вельбівна, Нетішин, Кривин.

Abstract

The history of sacred buildings is considered: the Church of the Transfiguration in Velbivna, the Church of the Holy Great Martyr Paraskeva in Netishyn and St. Demetrius Church in Kryvyn..

Keywords: church, temple, sacred buildings, Velbivno, Netishyn, Kryvyn.

Вступ

Села Вельбівнене, Кривин та місто Нетішин свого часу належали до першого благочинного округу Острозького повіту, розташовуючись неподалік від повітового центру – м. Острога [1, с. 336]. Згадані мною нижче сакральні споруди збереглися до сьогоднішнього дня, продовжуючи відігравати важливу роль у житті громад названих населених пунктів. Оскільки з усіх них походять мої прашури, я вирішив їх об'єднати в окремому дослідженні. В ньому поставлено мету дослідити історію найважливіших і найстаріших церков Вельбівного, Кривина і Нетішина та окреслити їхнє значення в історії та культурі Хмельниччини. Для цього автор використав матеріали, у яких згадуються сакральні споруди цих трьох населених пунктів.

Результати дослідження

Відомий волинський краєзнавець М. І. Теодорович зазначив, що Церква Преображення Господнього у с. Вельбівні побудована в 1756 р., однак не вказав при цьому на засновника. Описав він її в 1889 р. (під час укладання свого дослідження): «дерев'яна на кам'яному фундаменті, з такого ж матеріалу і дзвіниця, начинням забезпечена достатньо». Теодорович згадав також про метричні книги, які збереглися в церкві з моменту заснування [4, с. 685].

У церкви були значні землеволодіння, хоча деякі з них у 1872 р. вилучила російська влада для будівництва залізниці. Священик отримував річне утримання в розмірі 30 руб., а в 1880 р. місцевий поміщик збудував для нього окрему хату та, трохи згодом, – інші будівлі для «хочайства». Кількість прихожан налічувала 1273 особи.

Ще в 1870 р. при церкві відкрили приходську школу на 25 учнів. Цікаво те, що учитель отримував на рік 96 руб., що у тричі перевищувало річну плату священику [4, с. 685].

У 1941 р. церква була спалена німецькими військами. Мій дід згадував, що окупанти це зробили через те, що під час бою на вершині церкви сидів радянський солдат, чи снайпер, чи то партизан. Хто точно – невідомо. Після вигнання німців з села та впродовж наступні десятиліття існування радянської влади її ніхто так і не відбудував. Це було зроблено вже у часи незалежності України, за ініціативи громадян, хоча через постійну нестачу коштів будівництво відбувалось довго. Сьогодні церква належить до УПЦ (МП).

Згідно з Теодоровичем нинішній Храм святої великомучениці Параскеви у м. Нетішині мав початкову назву «Церкви во ім'я Святого Великомученика Георгія». Вона була побудована на кошти прихожан у 1870 р., з дерев'яними стінами та кам'яною дзвіницею.

Фактично відразу після заснування церкви 1872 р. при ній відкрили церковно-приходську школу, розташовану в церковному домі. Утримувалася з коштів селян на суму 141 руб., мала 52 учнів, з них – хлопчиків 46 і 6 дівчат. Налічувала 1549 прихожан. Церкву приписали до приходу с. Вельбівно [4, с. 685].

У 1907 р. за кошти селян було збудовано новий будинок для священика та клуню. Водночас, у супереччя традиціям, жодних інших будинків чи торговельних лавок або інших церковних будівель церква не мала. З 1908 р. при храмі почали вестися метричні книги, де записувалися імена новонароджених, померлих, а також реєструвалися шлюби. В 1909 р. для священика, окрім наявних будинку та клуні, було зведено також хлів для худоби.

Історик та археолог Ю. Сіцінський у своїй роботі «Нариси з історії Поділля» зазначив, що в 1914 р. в усіх церковно-приходських школах Острозького повіту запроваджувалося навчання дівчаток рукоділля, а хлопчиків – військової гімнастиці. Для ефективного здійснення навчального процесу при школі існувала бібліотека. Станом на 31 грудня 1901 р. у ній було 19 посібників для вчителів, 896 підручників та навчальних посібників і 85 книжок для позакласного читання, а в одному з документів від 1893–1894 н./р. повідомлялося, що учні користувалися ними безкоштовно [3, с. 74].

У 1920–1943 рр. храм було закрито внаслідок радянської антирелігійної кампанії. Вже з новою назвою його відкрили у 1943 р., у період німецької окупації [2, с. 224–225]. При цьому, причина зміни назви і по сьогодні залишається невідомою. У 2012 р. відбулася реставрація храму за кошти небайдужих громадян м. Нетішин. Належить УПЦ (МП).

Теперішня Свято-Дмитрівська церква у с. Кривин спочатку мала назву «Во ім'я Святого Воскресіння Христового». Була зведена в 1763 р. на кошти князя Станіслава Яблонського, камтеляна Краковського. Її стіни та дзвіницю побудували з дерева. В такому ж вигляді вона збережена до сьогоднішнього дня. Церкві належали великі території, хоча, як стверджував Теодорович, здебільшого це були неродючі піщані ґрунти. Її священик мав річне утримання в розмірі 300 руб., а диякон – 100 руб. Теодорович зауважив, що «всі причетні дома і господарства нові і хороші».

Місцева церковно-приходська школа була відкрита в 1875 р., а в 1884 р. перейшла на баланс кривинецької общини. Тоді в школі навчалися 58 учнів [4, с. 694].

У часи СРСР до другої Світової війни храм був частково зачинений, періодично відкриваючись та закриваючись. Під час війни його відкрили й він продовжує функціонувати до сьогодні. У 2019 р. церква перейшла з УПЦ (МП) до Православної церкви України.

Висновки

Отже, аналіз історії сакральних споруд населених пунктів Нетішина, Вельбівни та Кривина вкотре доводить, що Хмельниччина має надзвичайно багату культурну спадщину. І тому не дивно, що вона завжди привертала увагу істориків-краєзнавців. Вивчення зазначених історико-культурних пам'яток є вкрай важливим для збереження історичної пам'яті українського народу, усвідомлення його національної ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Історія міст і сіл Хмельниччини (за працями Ю. Й. Сіцінського і М. І. Теодоровича). Навч. Посібник. Хмельницький : Поліграфіст, 2011. 560 с.
2. Пам'ятки містобудування та архітектури Української РСР (ілюстрований довідник-каталог). Т. 4. Київ : Будівельник, 1986. 432 с.
3. Сіцінський Є. Нариси з історії Поділля. Вінниця : [б. в.], 1927. 74 с.

Тарнавський В. О. – студент групи ЕЕ-21б, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна, e-mail: vadim.tarnavskiy12@gmail.com.

Tarnavskiy Vadym – Faculty of Power Engineering and Electromechanics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: vadim.tarnavskiy12@gmail.com.

Герасимов Тимофій Юрійович – доктор історичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна, e-mail: timger84@gmail.com.

Gerasymov Tymofiiy – doctor of historical sciences, assistant of professor of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia. e-mail: timger84@gmail.com.